

Ένα ρήμα που είχε, άπροσδόκητα, πολύ υψηλή ποσοστά χρήσης τις μέρες της κρίσης του Δεκεμβρίου 2008 ήταν το ρήμα «άφουγκράζομαι» και η προτροπική υποτακτική «να άφουγκραστούμε τα παιδιά». Να σημαίνει κάτι άραγε τούτη η λεξιλογική και συντακτική επιλογή; Νομίζω πως όσους την έκαναν έννοοῦσαν ή ύπονοοῦσαν ότι τα παιδιά έχουν μέσα τους την αλήθεια, είτε την εκφράζουν καθαρά είτε την ψελλίζουν άδέξια, και αν στήσουμε προσεκτικά τὸ αὐτὶ μας θὰ τὴν ακούσουμε, θὰ τὴ συλλάβουμε.

Τὰ παιδιά τὰ ξέρουν ὅλα, ἔτσι κι ἀλλήλιως, ὅπως ἔλεγε καὶ ἐκεῖνο τὸ δημοφιλὲς τραγουδάκι, καὶ δὲν ἀπομένει σέ μᾶς τοὺς ἐνήλικους παρὰ νὰ τὰ ακούσουμε με προσοχή, δηλαδή νὰ τὰ άφουγκραστούμε. Ἐντέλει, τὰ παιδιά εἶναι ἀθῶα, τίμια, εἰλικρινῆ, σοφά. Ἄς ἐνωτισθοῦμε τὴ μουσικὴ φωνὴ τους.

Ἐνα ἄλλο ρήμα ὡστόσο που δὲν ἀκούστηκε διόλου καὶ που θὰ ἀκούγεται στὸ ἐξῆς ὄλο καὶ λιγότερο, ἀνήκει σχεδὸν στὶς ἀπαγορευμένες λέξεις, εἶναι τὸ ρήμα «διδάσκω». Ὅταν ὅμως μιὰ κοινωνία άφουγκράζεται τὰ παιδιά μὰ δὲν τὰ διδάσκει, σημαίνει ἀπλοῦστατα καὶ τραγικότετα ὅτι δὲν ἔχει τίποτε νὰ τοὺς πεί, δὲν ἔχει κάτι νὰ τοὺς παραδώσει.

Σημειώσεις γιὰ τὸ σχολεῖο

Τοῦ Σταύρου Ζουμπουλάκη

Στὴ σχολικὴ γλῶσσα ἡ διδασκαλία λέγεται σοφὰ καὶ παράδοση, τὸ «παραδίδω» εἶναι συνώνυμο τοῦ «διδάσκω». Αὐτὸ ἀκριβῶς ἄλλωστε σημαίνει διδάσκω: παραδίδω στοὺς μαθητὲς γνώσεις, ἀλήθειες, ἀξίες καὶ, κυρίως, τοὺς παραδίδω ἕναν κόσμο ὁλόκληρο, τὸν κόσμο που παρέλαβα ἀπὸ τοὺς πατέρες. Ἡ ἐκπαίδευση ὑπάρχει ἐπειδὴ ἀκριβῶς εἴμαστε θνητοὶ καὶ πρέπει κάπου νὰ ἀφήσουμε τὸν κόσμο μας, πρέπει σὲ κάποιους νὰ τὸν παραδώσουμε καὶ νὰ τοὺς ετοιμάσουμε νὰ τὸν παραλάβουν.

Ὁ Τζαίμ Σεμπρὸν (Jaime Semprun) στὸ βιβλίο του *L'Abime se gereuple* (1997) γράφει τὸ ἐξῆς: Ὅταν ὁ οἰκολόγος πολίτης ἰσχυρίζεται ὅτι θέτει τὸ πιὸ ἐνοχλητικὸ ἐρώτημα «ποιὸν κόσμο θὰ ἀφήσουμε στὰ παιδιά μας;» ἀποφεύγει νὰ θέσει ἕνα ἄλλο πραγματικὰ ἀνησυχτικὸ ἐρώτημα: «Σὲ τί εἶδους παιδιά θὰ ἀφήσουμε τὸν κόσμο;». Ὁ Jean-Claude Michea, στὸν ὁποῖο διαβάζω τὸ παράθεμα, θεωρεῖ πως «αὐτὸ εἶναι στὸ ἐξῆς τὸ ἐκπληκτικὸ ἐρώτημα».

Ὅσο θὰ λιγοστεύουν ἐκεῖνοι που ἀναλαμβάνουν τὴν εὐθύνη τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς παράδοσης, καὶ θὰ πληθαίνουν οἱ άφουγκραστῆς, τόσο τὸ παραπάνω ἐρώτημα θὰ γίνεται ἐκπληκτικότερο καὶ ἡ ύπονοούμενη ἀπάντηση θὰ ἔρχεται ὄλο καὶ πιὸ κοντὰ στὴν πραγμάτωση.

Ἄν πάντως οἱ τρυφεροὶ άφουγκραστῆς εἶχαν πράγματι τὴν ἱκανότητα νὰ άφουγκραστοῦν, τότε ἐκεῖνο που θὰ ἄκουγαν εἶναι πως τὰ παιδιά δὲν ἔχουν ἀνάγκη νὰ βροῦν

στὸ πρόσωπο τοῦ δασκάλου (καὶ τοῦ ἐνηλίκου ἐν γένει) τὸν ὁμοιο καὶ τὸν ἀδελφὸ τους –τὸν ὑποκριτὴ δηλαδή, κατὰ τὸν ἀκροτελεύτιο προλογικὸ στίχο τοῦ Μπωντλαίρ– ἀλλὰ ἐκεῖνον που θὰ τὰ διδάξει με γνώση καὶ κύρος, ἕναν ἄνθρωπο με ὑπόσταση καὶ ὄχι ἀέρα, κάποιον δηλαδή με τὸν ὁποῖο νὰ ἀξίζει τὸν κόπο καὶ νὰ συγκροστοῦν.

Εἰπώθηκε κατὰ κόρον ὅτι τὸ σχολεῖο εἶναι βαρετὸ καὶ πληκτικὸ. Πολλὰ τὰ ἐρωτήματα που ἀναφύονται ἀπὸ αὐτὴ τὴ μορφή. Κατ' ἀρχὰς τί ἀκριβῶς εἶναι πληκτικὸ, τὸ μάθημα, τὸ βιβλίο, ὁ δάσκαλος; Ἀποκλείεται νὰ εἶναι ὁ μαθητὴς βαρυστημένος καὶ ἀδιάφορος; Ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ διδασκαλία, αἴφνης, τῆς Γραμματικῆς τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ γίνῃ συναρπαστικὴ; Εἶναι δυνατόν κάθε μάθηση νὰ γίνῃ εὐχάριστη, σὰν παιχνίδι;

Ἐχω λοιπὸν τὴν ἐντύπωση, γιὰ νὰ μὴν ποηλαπλοσιάζω ἄσκοπα τὰ ἐρωτήματα, ὅτι ὄσοι προσάπτουν στὸ

Ζωγραφικὸ ἔργο Μιχαὴλ Οἰκονόμου

σχολεῖο τὴ μορφή αὐτὴ ἔχουν στὸ μυαλὸ τους κάτι πολλὸ χειρότερο ἀπὸ τὸ ὑπάρχον: ἕνα σχολεῖο χωρὶς προσπάθεια, χωρὶς μόχθο, μιὰ παιδεία χωρὶς παιδεμό. Ἀπλοῦστατα, δὲν γίνονται.

Θὰ ὑπάρχει πάντα ἕνα μεγάλο ποσοστὸ ὄχι ἀπλῶς κόπου ἀλλὰ καὶ ἀπωθητικῆς ἀγγαρείας κατὰ τὴ μάθηση. Δὲν μπορεῖ κάθε μάθηση νὰ εἶναι σὲ ὅλες τὶς στιγμὲς τῆς συναρπαστικῆς. Οἱ μαθητὲς (καὶ οἱ γονεῖς τους) ἄλλωστε τὸ ξέρουν πολλὸ καλὰ αὐτὸ καὶ τὸ ἀποδέχονται, ὅταν πρόκειται γιὰ τὶς ξένες γλῶσσες, τὴ μουσικὴ ἢ τὸν χορὸ που μαθαίνουν ἐκτὸς τοῦ ὑποχρεωτικοῦ δημόσιου σχολείου. Ἐμαθε ποτὲ κανεὶς μιὰ ξένη γλῶσσα χωρὶς κοπιαστικὴ ἀγγαρεία; Ἄν δὲν τὸ ἀποδέχονται ὅταν πρόκειται γιὰ τὸ ὑποχρεωτικὸ σχολικὸ πρόγραμμα, αὐτὸ ὀφείλεται στὴν κρίση τῆς κοινωνικῆς λειτουργίας τοῦ σχολείου, οἱ ρίζες καὶ ἡ λύση τῆς ὁποίας ὅμως βρίσκονται ἔξω ἀπὸ αὐτὸ.

Δὲν ἔχω ἀσφαλῶς τίποτε ὑπὲρ τῆς πλήξεως, ἀλλὰ τὸ σχολεῖο λούνα-πάρκ που ἔχουν οἱ ἄλλοι στὸ μυαλὸ τους δὲν εἶναι σχολεῖο. Δὲν μπορεῖ ὄλο σὲ τούτη τὴ ζωὴ νὰ θέλουμε νὰ γίνουμε ἕνα παιδικὸ πάρτι γενεθλίων. Τὸ σχολεῖο ἔχει παιδεμό. ■